

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatio Synoptica De Ivdiiciis Ad Lib: II. Decretal: Gregorii IX.

**Herberstein, Ferdinand von
Tabarelli de Fatis, Donato Vincenzo**

Spirens., 1660

Titulus V. De libelli oblatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11416

L. si quis affirmavit. & seq. ff. de dolo, L. id est. ff. eod: Cæterùm actio de dolo non datur quibusdam personis, v. g. liberis, libertis, adversus Parentes Patronosvè, nec plebeio adversus consularem receptę auctoritatis, prodigo, aut aliàs vili adversus hominem vitæ emendatoris, &c. sed in eos datur in factum verbis temperanda actio, ut bonæ fidei mentio fiat, ne ex dolo suo lucrentur. *L. non debet. & L. seq. ff. de dolo. & debet moveri & terminâri intra biennium continuum: quod currit absenti, nisi absit causâ Reip. L. non possunt. C. de dolo.* est autem ex parte opponentis realis, ex altera parte cui opponitur personalis, quia in ea sufficit exprimere, quod is cui opponitur, dolum fecerit, & non exigitur exprimere cui dolus factus sit. *L. 2. §. sequitur. & L. apud Cels: §. si. ff. de doli mali except.*

TITULUS V.

DE LIBELLI ORLATIONE.

C A S U S.

Zeleucus Princeps legem tulerat: Locrensis, ut adulter oculis orbaretur: eiusdem unic⁹ Filius pau-

F 5. l 0 post.

lò post adulteravit, factus reus poe-
 nã; quam tamen populus miserati-
 one motus in Patris gratiam remitti
 voluit. sed Pater: lex, inquit, sancta,
 & poena etiam in nobis esto: reperi-
 tamen, quomodo lege salva, huma-
 nitati indulgeam? Ipse & ego unum
 sumus, mihi ergo unus oculus, alter
 ipsi eruatur: atq; id factum. *Iust: Lips:
 Monitorum & Exem. Polit: l. 2. c. 12. Quæri-
 tur, an Filius à Parente libelli obla-
 tionem exigere potuisset? Pete Resol:
 ex num. 1.*

Reo legitime ad iudicium citato com-
 parente, danda est regulariter copia
 libelli sumptibus actoris, ut inde reus sci-
 at ob quam causam in iudicium vocatus
 sit, & deliberare possit, cedere, an con-
 tendere malit. *Authen: offeratur. C. de liti-
 contestat: Gl: in Clem: quamvis in ver: oblatio-
 de appell: Dixi regulariter, quia fallit regula
 in causis levibus, & vilium personarum,
 in quibus non datur libellus. Auth. Levioris
 C. de sent: ex brevilog: recit: Est libellus bre-
 vis scri-*

vis scriptura, claram actoris, sive accusatoris intentionem sive rem quæ petitur, causam petendi, & nomen actionis & rei continens. *L. 1. ff. de edendo.* Rejici ergo debet libellus incertus obscurus, si ex iis, quæ postea in judicium adducuntur, certa declaratio haberi non potest, quia Judex sententiam certam ex libello incerto & obscuro proferre nequit. *L. fin. C. de annual: exception: cap. 3. de sent: & rejud:* Obscurior verò evadit, ratione æquivocationis, generalitatis, alternativæ locutionis. *Gail: 1. observ. 62.* Alternativus sustinetur 1. in actione hypothecaria, ut si dicat Actor. *Peto illum condemnari ad traditionem rei obligatæ, vel ad solvendum debitum,* per text: *in L. si fundus. 16. §. in vindicatione. ff. de pign:* quia in actione hypothecaria potest possessor retinere rem, & litis æstimationem offerre creditori. *L. si creditor. 2. ff. quibus modis pig: & hyp: sol: vide Socin: in cap: 2. h. t.* qui hanc regulam, quod libellus alternativus esse non debeat, limitat novem modis. 2. sustinetur libellus alternativus in materia. *L. 2. Cod. de rescind: vend: ubi venditor concludere debet, ut emptor ad*

quod deest justo pretio suppleat, aut rem
 emptam restituat. *c. Cum dilecti 3. de empr. &
 vend: Gail: 1. obser: 62. 3.* Quando petitur
 restitutio adversus contractum; quia tunc
 actor potest alternativè cōcludere, quod
 pronuncietur contractum esse nullum,
 aut, si quis sit, adversus eum restituatur.
Gail: ibid: n. 7. 4. quando petitur restitu-
 tio res si exstet, aut eius æstimatio, si consum-
 pta sit, quando scilicet incertum est an res
 exstet. *Gail: cit. obser: 62.* alioqui si sit cer-
 tum rem exstare, ea peti debet, non eius
 æstimatio, quia hæc solum in subsidium
 debetur. *L. fin: C. de fideicom: libert: Panor:
 in cap. gravis de resti: spol: Gail: cit. obs: 62. n.
 7. & 6.* Similiter quando incertitudo pro-
 venit ex facto adversarii, per *tex. in L. 1. §
 quia autem. ff. quorum legatorum.* ut proinde
Gail: cit. obs: n. 4. velit, valere huiusmodi
 libellum. *Peto rem jure dominij, vel quasi do-
 minij, vel peto me declarari dominum, vel quasi
 dominum.* Denique quando per libellum
 hæreditas absq; enumeratione rerum hæ-
 reditariarum, aut divisio absq; enumera-
 tione cōmunium petitur: quia iusta cau-
 sa esse potest, cur rem, vel partem rei in-
 cer-

certam petamus. *L. 3. §. pen. & ult. L. 6. L. qua de tota 76. §. incertæ. ff. de R. V. L. 1. §. ult. ff. si pars hered: pet:*

2. Cùm verò duplex sit libellus, nempe civilis seu conventionalis. *cap: fin. h. t.* qui scilicet in rem civilem, id est, in id quod actoris interest, conceptus est, & criminalis, qui criminis accusationem continet, *can: nullus 4. q. 4.* cuius forma exstat in *L. Libell. 3. ff. de accus:* In conventionali exprimendum est, quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & à quo. Criminali verò nomē accusatoris, rei accusati, judicis coram quo, delicti locus, annus, mensis, designari debet, quamvis si dies, qui mensem demonstrat, exprimatur, non aliā mensis expressione opus sit.

3. Partes libelli generatim sumpti substantiales tres censentur: narratio facti, causa seu medium concludendi, & conclusio. Barth: in *L. si prius: ff. de nov: op: denunt:* Narrationem definiunt facti controversi expositionem: quæ definitio ad brevem & succinctam facti narrationem restringenda videtur: copiosius enim factum controversum Judici exponimus, cùm apud

pud.

pud eum litem contestamur, non reo,
 cum eum in jus vocamus. *L. 1. C. de lit: con-*
test: L. 14. §. Patroni. C. de jud: Porro licet
 in conventionali libello hodie non sit ne-
 cesse exprimi conceptis verbis nomen a-
 ctionis (quod olim omnino obtinebat)
cap: dilecti. de jud:: L. 1. L. 2. C. de form: & im-
pet. Canisius l. 4. tit: 5. quia ex narratione
 facti, causa petendi, aut formula conclu-
 sionis qualitas intentatæ actionis suffici-
 enter colligitur, *cap: literæ tuæ. de dilati:*
Gail: 1. obser: 61. n. 2. necesse tamen est, ut
 medium concludendi, seu causa petendi
 exprimatur. *Gloss: in citat: cap: dilecti:* que
 quidem à DD. duplex assignari solet cui-
 vis actioni: proxima & remota. Remota
 in personali actione est contractus, in rea-
 li acquisitio seu factum ex quo causatur
 dominium: v. g. quod res sit donata, lega-
 ta, vendita. Proxima in personali est ob-
 ligatio, in reali dominium. In actione
 personali exprimenda est causa remota.
cap: fin: h. t. L. & an eadem. §. actiones ff. de ex-
cept: rei jud: v. g. peto à te decem ex mutuo, vel
ex deposito: quia ex causa remota præsumi-
 tur proxima, scil: obligatio, nec sufficit
 expri-

exprimere causam proximam, veluti, peto
decem ad quæ mihi obligaris, quia eadem
res ex pluribus causis nobis deberi potest.

L. cit: & an eadem. & reus non posset ex illa
tanquam incerta, & non concludente cer-
tum aliquod jus agendi deliberare, an ce-
dere, an contendere velit. *cit. cap. fin: h. t.*

In reali verò, puta in rei vindicatione suf-
ficit exprimere causam proximam: v. g.
peto fundum meum, qui meus est ratio-
ne domini, vel quasi. *Gail: 1. obs: 6.* quia ex
eo sufficienter reus certificatur an cede-
re, vel contendere malit. *Gl: in cap. 2. h. t.*

& in *L. 1. ff. de edendo.* quandoquidem duo
non possint eiusdem rei dominium in so-
lidum habere. *L. Pomponius. §. sed & is ff. de
procur: neq; eandem rem pluribus ex cau-
sis obtinere quis possit. L. non ut ex pluribus
ff. de R. I.* Non prohibetur tamen actor cau-
sam domini simul libello inferere, afferē-
do rem suam esse, quia sibi legata, vel alio
simili titulo acq̄sita. *cap. 3. de sent. & rejud:*

4. Quod ad conclusionem attinet,
eam tradunt in primis necessariam, & ve-
lut stellam polarem esse, ad quam & Ju-
dex, & litigatores respicere debeant. *Iust:*

§. in o-

§. omnium Instit: de act: n. 128. Quod verum
 est in causis civilibus, non criminalibus
 L. 3. pr: ff. de accus: Clarus 5. sent: §. fin: q. 12.
 Ad has libelli partes principes, adjiciunt
 alias min^o principes. Narrationi enim præ-
 mittunt præfationē continentem nomen
 Judicis, actoris, rei conventi, imploratio-
 nem officii Judicis ad compellendū reum
 litem contestari & ad libellum oblatum
 respondere, præterea clausulas istas, *offer-
 libellum non formā solenni &c. & nolo ad stringi
 ad superfluum probationem.* Nos hæc in li-
 bello civili superflua arbitramur. Nomi-
 natim quod attinet ad clausulam, *Nolo ad
 stringi &c.* malè traditum est à Bartholo-
 ad L. Divus ff. de re jud: eā omisā necessita-
 tem incumbere actori omnia illa proban-
 di, quæ libello complexus est: quia Judi-
 cis est statuere quid, & quantum probari
 debeat, L. ad probationem: 21. C. de prob: L. 1.
 ff. de test: ADDO cumulationem plurium
 actionum actorem libello suo includere
 posse. per L. si idem cum eo ff. de jurisdic: om-
 jud: Gail. 1. obs: 63. idq; favore litium. cap:
 nullus de re jud: in 6. at eo casu iis sigillatim a
 reo respondendum erit: & à Judice to-

tidem

tidem secundum cuiusque actionis natu-
 ram, sigillatim proferendæ sunt sententiæ:
 in eodem iudicio: quia tot sunt libelli,
 quot actiones & facta, & ideò cum separa-
 torum separata sit ratio, totidem senten-
 tiæ requiruntur: potestq; Judex partim
 definitivè, partim interlocutoriè pronun-
 tiare: ut v. g. si post conclusionem in cau-
 sa, quoad aliquod factum in actis allega-
 tum, desideret adhuc aliquam probatio-
 nem: potest rescissâ ex officio conclusio-
 ne, ulteriorem probationem injungere,
 & nihilominus quoad reliquas actiones
 in quibus nihil desiderat definitivè pro-
 nuntiare: non obstante quod sententia
 individua sit. *L. in hoc iudicio ff. fam: ercis.*
 quia id verum est, quando libellus unum
 factum continet: fecus quando plura, &
 separabilia facta. *Gail: cit. obs. 63.*

5. Conclusioni clausulam aliqui subji-
 ciunt, *cum expensis*: quam adeo utilem esse
 aiunt: ut Judex eâ non omisâ non sit ob-
 noxius eo nomine actori. *Barth: in L. 4. §.*
hoc autem iudicium. ff. de damno inf: Verùm
 id falsum esse colligitur ex *L. properandum.*
§. sin autem alterutra C. de jud. Subjiciunt &
 hanc

hanc

hanc. *Salvo jure addendi, detrahendi &c.* cui
 vi existimant libellum, ante litem conte-
 statam mutari posse. *Gl. in cap. inter dilectos.*
de fide Instr. S E D reverà hæc clausula nihil
 operatur, quia ipso jure libellum mutare
 licet, tam in civilibus, quàm in criminali-
 bus usque ad litem contestatam, quia ea
 non contestata non dùm est iudicium cap-
 tum propriè, at verò eâ contestatâ actor
 eum mutare non potest (nisi velit uti no-
 vo libello, & nova instantia, recedendo à
 priori cum refusione expensarum, juxta
caput examinata de jud.) etiam de consen-
 su partium: quia per litem contestationem
 obligatur quis instantiæ, ut ab ea recede-
 re, & amplius pœnitere non valeat. *L. 15.*
qui se obtulit. & *Gl. ibid. in ver. qui discessit.*
ff. de rei vend. tum quia sic celebratur qui-
 dam quasi contractus, quo obligatur quis
 ad id, quod in iudicio petatum est, si per-
 sententiam (quâ contractus iste quasi
 consummatur) succumbat: tum, quia li-
 tis contestatio, & alii actus substantiales
 iudicii partium consensu tolli nequeunt.
Gl. in cap. de causis. de offic. deleg. ver. consen-
sus. D I X I mutare, quia emanare licet li-
 bel-

bellum, usq; ad sententiam. *L. si quis intentione. de jud. & DD.* comuniter ad *L. edita 3. C. de edendo.* ut proinde si actor de summa petita aliquid diminuere velit, usque ad sententiam audiendus est. *arg. L. quidam ff. s. certum petatur.* sicut & si errore ductus ab initio minus, quam sibi debebatur petierit: potest in eodem iudicio, eademque instantia, errorem suum corrigere. *§. si minus. Inst. de act.* SED & oblatio libelli remitti potest: *intellige* de partium litigantium conventionem, si enim ipsa vocatio, tametsi primum sit suo modo, actionem instituendarum principium, expressam aut tacitam conventionem remitti potest, quanto magis oblatio libelli? v. g. Adversarium in iudicio inventum apud eum, qui tribunali praest convenisti: conventus ultro respondit, litemque contestatus est, non est dubitandum valere iudicium: ex quo fundamento & illud defenditur, si vocatio parum legitime facta sit, non vitiari iudicium si vocatus ultro compareat. *arg. L. 1. §. 2. ff. de fer. Rebuff. tract. de contum. art. 2. n. 4.*
 6. Plerumque autem viso actoris libello, reus vicissim ab actore aliquid petit, eumque

que

que reconvenire solet coram eiusdem Ju-
 dice, & in eodem iudicio, etiam si aliàs il-
 le Judex non sit actoris competens, &
 non potest actor quoad recōventionem,
 ubi ea locum habere potest, se ullâ in-
 competentis fori exceptione tueri. *L. Pa-
 pin: C. sentent: & re iud: L. qui non cogitur
 22. ff. de iud: etiam si Clericus sit, qui co-
 ram Judice Laico reum convenit, ex
 comm. DD. sententia: quia non debet
 quis quem dedignari iudicem, cuius in
 agendo arbitrium secutus est. L. Papin:
 can: accusatores §. cui jus in agendo iii. q. 1.
 Nec obstat cap: si diligenti de foro comp: quo
 non licet Clerico nec expressè, nec tacitè
 jurisdictionem laici in se prorogare, ex
 comm: Canonistarum ibid: quia hoc casu
 non Clericus ipse prorogat jurisdic-
 tionem Laici in se, sed ipsa lex prorogat, seu
 potius dat, & defert Laico jurisdictionem
 in Clericum. L. cum Papinianus, & ideo
 prorogatio hæc est legalis. nam cum Sum-
 mus Pontifex nusquam vetuerit Cleri-
 cum coram Judice Laico reconveniri, vi-
 detur hac in parte voluisse sequi legem ci-
 vilem arg: cap: 1. de novi operis nunt: Habet-
 que.*

que locum hæc reconventio etiam coram
 Judice delegato *cap: 2. de mutuis petit: præ-*
terquam in casibus jure exceptis: de qui-
bus, cit: L. cum Papinianus cap: cum dilectus.
6. de arbit: L. de his ff. de arbit: & in omnibus
causis specialiter non prohibitis, etiam
summariis Clement: sepè. §. verum de verb.
signif: Non autem in criminalibus crimi-
naliter intentatis, nisi reus reconvenien-
do criminaliter vel maius crimen objici-
at, vel prosequatur suam, suorumq; in-
juriam, quia non objectione criminis,
sed suâ innocentia reus purgatur can. ne-
ganda & per totum. III. q. II. imò reus cri-
iminaliter conventus, actorem ne qui-
dem civiliter reconvenire potest, vel con-
trâ. L. 2. §. sed etsi agant. ff. de jud. quia pen-
dente Criminali causâ nulli quæstioni ci-
vili locus est. L. fin. C. de ord. jud. nisi civili
controversiæ principaliter motæ quæstio
incidat criminalis, tunc enim Judex suâ
sententiâ super principali latâ, utramq; quæ-
stionem dirimet: quia sublato Principa-
li, accessorium quoq; corruiit L. cum Prin-
cipalis. ff. de reg. jur. cap. accessorium eodem tit.
in 6. Civiliter verò, & non criminaliter de
 crimi-

crimine conventus, potest actorem re-
 convenire de alio crimine civiliter, coram
 iudice competenti, id est, qui sit Iudex
 competens reconventi. *Marant. 4 p. dist. 6.*
n. 68. Deinde hæc doctrina locum non ha-
 bet in causa appellationis judicialis. *L. 1. ff.*
eum qui appellavit in provincia defendi. quia
 appellatio necessitate cogente communi-
 ter interponitur ob injuriam quam ap-
 pellans putat sibi factam esse, ut proinde
 cesset ibi ratio. *cit. L. cum Papinianus.* De-
 niq; non permittitur actori reconvento-
 reum reconvenire, ex communi DD. ne
 detur processus in infinitum, sibiq; mu-
 tuo actor & reus officiant. An proponi
 debeat ante, vel post litem contestatam
 reconventio? Dico ante vel post litem
 contestatam etiam ad sententiam usq; pro-
 poni posse, quia *in novel. 96. §. illud ver. sancimus.*
 dicitur non prius reconventionem
 moveri posse coram Iudice, quam prior
 litem, conventionis finem acceperit, atque
 hoc fit per sententiam. *L. 1. ff. de re jud.* Er-
 go. Neque obstat, quod juxta quosdam
 textus, reconventio *statim* moveri debeat,
 vel *in continenti.* ut *cap. 1. de mutuis petit.* ni-
 hil

hil enim aliud significatur, quàm durante
 adhuc eodem iudicio, ut simul termine-
 tur cum causa reconventionis. *cit. ver. san-*
cimus. alioqui pari passu non ambulabit,
 neq; Judex utramq; causam conventio-
 nis, & reconventionis simul expedit, unâ-
 que sententiâ terminabit, quod tamen
 omnino fieri convenit: ita verò, ut prius
 re^o ad libellum actoris respondeat, dein-
 de actor ad libellum rei. *L. qui appell. 29. ff.*
de jud. qui si actor ad libellum reconven-
 tionis respondere nolit: neque reus ad
 eius libellum respondere compelletur,
 priusquam actor offerat respondere li-
 bello ipsius rei. *cap. 1. & 2. de mutuis petit.*
 & favet *cap. fin. de jur. calum.* Illud adhuc
 expeditum non est, num res in libello ex-
 primenda sit? Afferro 1. quandoq; expri-
 mendam esse, ut in actionibus singulari-
 bus sive specialib⁹, seu personalis, seu rea-
 lis actio fuerit: infectæ quidem materiæ
 pondus, signatæ numerus, factæ species,
 imò & mensura, cùm res mensurâ conti-
 nebitur; in homine nomen, fundi nomen
 eiusq; qualitas, & confinia, aliàs est iusta
 appellandi causa. *Panor. cap. 1. & 4. de mu-*
tuis

tuus petit: & Canonistæ comūniter. L. si in rem lata. 1. ff. de rei vind: Affero 2. in actionibus universalibus, & generalibus non esse exprimendam in libello rem. L. si quo ff. de petit. hered. & ibi DD. ut quando petitur hæreditas, aut Ecclesia cum juribus & pertinentiis suis. cap. cum ad sedem. de restit. spoliat, aut quando sunt actiones mandati, tutelæ. L. Licet. C. de jud. & ibid. DD.

C A P U T I V.

DE PROSECVTIONE EIVSDEM
Ordinis.

TITULUS VI.

DE LITIS CONTESTATIONE.

C A S U S.

TYrannus ad exhaurienda cuiusdam opulenti & iactabundi bona, sub gravi pœnâ præcepit, ut aliquid litteras edoceret. Ille impossibile ait fore: nisi multum temporis in erudiendo sibi a sino suo concedatur. Petere quantum vellet iustus, decennium impetravit: derisus ab
omni-